

Received: 2.07.2022
Accepted: 3.09.2022
Published: 30.09.2022

Roczniki Administracji i Prawa
Annals of The Administration and Law
2022, XXII, z. 3: s. 445-455
ISSN: 1644-9126
DOI: 10.5604/01.3001.0016.2449
<https://rocznikiadministracjiiprawa.publisherspanel.com>

Daniel Eryk Lach*
Nr ORCID: 0000-0001-6223-5356

OCHRONA SOCJALNA *PLATFORM WORKERS* – WYZWANIA I PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ¹

SOCIAL PROTECTION OF *PLATFORM WORKERS* – CHALLENGES AND PROPOSED SOLUTIONS

Streszczenie: Przedmiotem artykułu jest przedstawienie i analiza z polskiej perspektywy propozycji Rady Unii Europejskiej dotyczącej kierunków zmian regulacji ubezpieczeń społecznych odnośnie do dostępu (formalnego i rzeczywistego) *platform workers* do ochrony socjalnej, możliwości utrzymywania, gromadzenia lub przenoszenia uprawnień oraz odpowiedniości poziomu ochrony (w tym wysokości świadczeń) w kontekście specyficznych uwarunkowań związanych z wykonywaniem pracy platformowej, a sformułowanych w zaleceniu Rady z dnia 8 listopada 2019 r. w sprawie dostępu pracowników oraz osób samozatrudnionych do ochrony socjalnej.

Słowa kluczowe: ochrona socjalna, platform workers, zalecenie Rady UE

Summary: The subject of the article is to present and analyze, from the Polish perspective, the proposals of the Council of the European Union regarding the directions of changes in social security regulations regarding the coverage (formal and effective) of platform workers to social protection, the possibility of preservation, accumulation or transferring rights and the adequacy of the level of protection (including the amount of benefits), in the context of the specific conditions related to the performance of platform work, as formulated in the Council Recommendation of 8 November 2019 on access to social protection for workers and the self-employed.

Keywords: social protection, platform workers, EU Council recommendation

* prof. dr hab. LL.M. (EUV); Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Źródła finansowania publikacji: Wyższa Szkoła Humanitas; e-mail: lach@amu.edu.pl

¹ Opracowanie jest rozwinięciem drugiej części referatu pt. „Kilka uwag o problematyce zabezpieczenia społecznego *platform workers*” wygłoszonego w ramach XXIII Zjazdu Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych „Zatrudnienie i zabezpieczenie społeczne w czasach kryzysów”, który odbył się 12-14 maja 2022 r. w Sosnowcu i Zawierciu.

WPROWADZENIE

Dynamiczny rozwój tak zwanej pracy platformowej (*platform work*) w jej rozmaitych wariantach, zarówno *online* (*crowdwork*), na ogół wymagającej posiadania wysokich kompetencji zawodowych, jak i *offline* (*work on demand via apps*), które wykonywanie oparte jest na prostych umiejętnościach, na przykład dostawa jedzenia czy usługi kurierskie, był już przedmiotem szeregu publikacji². Koncentrowały się one jednak na pracowniczo-pracowniczych aspektach pracy (zatrudnienia) platformowego, związanych przede wszystkim z kwestią statusu prawnego *platform workers*. Zarazem jednak dostrzegano, że w bardzo licznych przypadkach aktywność zarobkowa w ramach pracy platformowej stanowi w istocie „najwyższe stadium prekariatu”³. Niejako reasumując podniesione kwestie w rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 16 września 2021 r. w sprawie uczciwych warunków pracy, praw i ochrony socjalnej osób pracujących za pośrednictwem platform internetowych – nowe formy zatrudnienia związane z rozwojem cyfrowym⁴, wskazano, że praca za pośrednictwem platform internetowych budzi obawy związane z niepewnością i złymi warunkami pracy, brakiem dostępu lub trudnym dostępem do odpowiedniej ochrony socjalnej, nieuczciwą konkurencją, pracą nieregulowaną, rozdrobnionymi i nieprzewidywalnymi dochodami i harmonogramami pracy, brakiem mechanizmów rozwiązywania sporów, pracą poniżej kwalifikacji i brakiem awansu zawodowego, a także brakiem środków bezpieczeństwa i higieny pracy, zwłaszcza w przypadku osób o niższych kwalifikacjach pracujących za pośrednictwem platform internetowych w terenie oraz pracowników wykonujących mikrozadania, co uwypuklił kryzys związany z COVID-19⁵.

Niniejsze opracowanie stanowi swego rodzaju uzupełnienie wcześniejszego tekstu⁶, który definiował wyzwania stojące przed prawem socjalnym, związane z za-

² Szeroko o pojęciu pracy platformowej z krytycznym przywołaniem bieżących opracowań: O. Chesalina, *Platform Work: Critical Assessment of Empirical Findings and its Implications for Social Security*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021, s. 39 i n. Por. także np.: J. Wratny, A. Ludera-Ruszel (ed.), *New Forms of Employment. Current Problems and Future Challenges*, Wiesbaden 2020; M.T. Carinci, F. Dorssemont (ed.), *Platform work in Europe: towards harmonisation?*, Cambridge 2021; E. Kocher, *Digital work platforms at the interface of labour law*, London 2022.

³ Tak: G. Cavallini, M. Avogaro, „Digital Work” in the “Platform Economy”: The Last (but not Least) Stage of Precariousness in Labour Relationships, [w:] J. Kenner, I. Florczak, M. Otto (red.), *Precarious Work. The Challenge for Labour Law in Europe*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2019, por. także: I. Daugareilh, *Introduction: Social protection for digital platform workers in Europe*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4, s. 10; S. Montebovi, *Accommodating platform work as a new form of work in Dutch social security law: New work, same rules?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4, s. 74.

⁴ 2019/2186(INI), dalej jako rezolucja PE z dnia 16 września 2021 r.

⁵ Lit. H rezolucji PE z dnia 16 września 2021 r.

⁶ D.E. Lach, *Między ideaowością a pragmatyzmem – kilka uwag o zabezpieczeniu społecznym platform workers*, tekst złożony do publikacji w Księdze Jubileuszowej dedykowanej Pani Profesor Małgorzacie Gersdorf.

bezpieczeniem społecznym osób pozyskujących środki utrzymania w ramach pracy platformowej, tzw. *platform workers*, analizując możliwości zabezpieczenia społecznego *platform workers* w systemie ubezpieczeń społecznych w jego dotychczasowym kształcie oraz ewentualne kierunki reformy tego systemu tak, by w pełnijszy w sposób uwzględnił on szczególne cechy zatrudnienia platformowego. Natomiast przedmiotem niniejszego artykułu jest przedstawienie i analiza z polskiej perspektywy propozycji Rady Unii Europejskiej dotyczących kierunków zmian regulacji ubezpieczeń społecznych odnośnie do dostępu (formalnego i rzeczywistego) *platform workers* do ochrony socjalnej, możliwości utrzymywania, gromadzenia lub przenoszenia uprawnień oraz odpowiedniości poziomu ochrony (w tym wysokości świadczeń) w kontekście specyficznych uwarunkowań związanych z wykonywaniem pracy platformowej, a sformułowanych w zaleceniu Rady z dnia 8 listopada 2019 r. w sprawie dostępu pracowników oraz osób samozatrudnionych do ochrony socjalnej⁷.

SPECYFIKA PRACY PLATFORMOWEJ W KONTEKŚCIE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Szeroko rozumiana praca platformowa cechuje się szeregiem specyficznych cech, wpływających na zasadność, niekiedy wręcz możliwość, stosowania ubezpieczeń społecznych w niezmiennym kształcie. Chodzi przy tym o fundamentalne kwestie dotyczące – po pierwsze – dostępu do systemu ubezpieczeń społecznych, po drugie – dostępu do świadczeń w systemie, po trzecie wreszcie – wysokości świadczeń.

Trzeba bowiem pamiętać, że najbardziej charakterystyczną cechą pracy platformowej jest jej nieregularność⁸ (praca *just-in-time*⁹). Zarówno odnośnie do pracy *online*, jak i *offline* praca jest zasadniczo wykonywana tylko *on demand*. W konsekwencji wykonawca otrzymuje wynagrodzenie wyłącznie za pracę wykonaną, a nie za czas pozostawania w dyspozycji. Natomiast w przypadku *crowdwork* powszechną praktyką, związaną z możliwością sterowania przydziałem zadań za pomocą algorytmów (także samouczących się – AI), jest dodatkowo rozdrobnienie (fragmentyzacja) pracy¹⁰. Oba te zjawiska rzutują oczywiście niekorzystnie na wysokość wynagrodzenia i nie są bez znaczenia z punktu widzenia objęcia ochroną socjalną. W niektórych systemach warunkiem włączenia do systemu ubezpieczeń społecznych jest bowiem osiągnięcie przychodu w pewnej minimalnej wysokości¹¹, co może

⁷ 2019/C 387/01, dalej jako zalecenie Rady z dnia 8 listopada 2019 r.

⁸ Por. P. Schoukens, *Building Up and Implementing the European Standards for Platform Workers*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social...*, s. 317, 321.

⁹ Tak: B. Suárez Corujo, *The Influence...*, s. 232.

¹⁰ Por. P. Schoukens, *Building...*, s. 312.

¹¹ Jak ma to miejsce w Belgii (C. Wattecamp, *From precarity to the denial of social status in the Belgian legal order: The social security rights of platform workers in question*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3–4, s. 28 I n.), Szwajcarii (choć tylko odnośnie do drugiego filara emerytal-

skutkować ograniczeniem dostępności do systemu dla pewnego odsetka *platform workers*.

Nawet jednak przy braku tego rodzaju warunków i możliwości objęcia systemem ubezpieczeń społecznych niezależnie od wysokości uzyskiwanego z aktywności zarobkowej przychodu wskazane wyżej charakterystyczne dla pracy platformowej uwarunkowania, rzutujące na wysokość zarobków, mają znaczący wpływ na dostęp do świadczeń w systemie. Z jednej strony chodzi tu np. o okresy wyczekiwania (karencji) jako warunku nabycia prawa do świadczeń¹², z drugiej zaś o wysokość świadczeń pieniężnych, nawiązujących przecież do wysokości opłacanych składek¹³.

OCHRONA SOCJALNA PLATFORM WORKERS – PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ

ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY ZALECENIA RADY Z DNIA 8 LISTOPADA 2019 R.

Zalecenie Rady z dnia 8 listopada 2019 r. skupia się na kwestiach ukształtowania systemów ochrony socjalnej w taki sposób, by niezależnie od statusu prawnego osób wykonujących aktywność zarobkową zapewnić im „dostęp do odpowiedniej ochrony socjalnej”. Warto bowiem przypomnieć, że zalecenie to służyć ma realizacji celów określonych w Europejskim filarze praw socjalnych. Zasada nr 12 filaru stanowi natomiast, że bez względu na rodzaj i czas trwania ich stosunku pracy, pracownicy i, w porównywalnych warunkach, osoby samozatrudnione, mają prawo do odpowiedniej ochrony socjalnej. Z tego względu zalecenie ma zastosowanie do pracowników i osób samozatrudnionych, w tym do osób zmieniających status na rynku pracy lub posiadających oba statusy, jak i do osób, których praca zostaje przerwana ze względu na wystąpienie jednego z rodzajów ryzyka objętych ochroną socjalną (pkt 3.1.).

nego, por. S. Magoga-Sabatier, A.-S. Dupont, *Social security coverage for platform workers in Switzerland: A middle way?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4, s. 209 i n.; K. Pärli, *Arbeits- und sozialversicherungsrechtliche Fragen der Sharing Economy*, Zürich-Basel-Genf 2019, s. 35 i n.), a w pewnym zakresie także w Niemczech i Wielkiej Brytanii (I. Daugareilh, *Introduction...*, s. 8). Por. także: P. Schoukens, *Building...*, s. 326; G. Strban, *Social Law 4.0 and the Future of Social Security Coordination*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social...*, s. 345 i n.

¹² Por. P. Schoukens, *Building...*, s. 317.

¹³ Por. np.: F. Rosioru, *The social protection of platform workers in Romania: Meeting the growing demand for affordable and adequate coverage?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4, s. 168, 173; S. Magoga-Sabatier, A.-S. Dupont, *Social...*, s. 208. Odnośnie do wpływu na fundamenty finansowe i aksjologiczne (solidarność społeczną) ubezpieczeń społecznych por. także: U. Becker, O. Chesalina, *Social Law 4.0: Challenges and Opportunities in Social Protection*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social...*, s. 30; Ph. Larkins, *Relationship between Employment Status and Scope of Social Security Protection: The United Kingdom Example*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social...*, s. 140; B. Suárez Corujo, *The Influence...*, s. 247 i n.

Zakres przedmiotowy zalecenia Rady z dnia 8 listopada 2019 r. jest również bardzo szeroki. Odnosi się ono bowiem do działów ochrony socjalnej zapewniających: a) świadczenia dla bezrobotnych; b) świadczenia chorobowe i zdrowotne; c) świadczenia z tytułu macierzyństwa i równoważne świadczenia dla ojca; d) świadczenia z tytułu inwalidztwa; e) świadczenia z tytułu starości i renta rodzinna oraz f) świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Z polskiej perspektywy można zauważyć, że w istocie chodzi tu o systemy świadczeniowe¹⁴ objęte konstytucyjnymi gwarancjami prawa do zabezpieczenia społecznego (art. 67 Konstytucji RP) i (równego) dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (art. 68 ust. 2 Konstytucji RP). W punkcie 1 zalecenia Rada wskazuje przy tym, że ochronę socjalną można zapewniać poprzez połączenie różnych systemów, zorganizowanych na szczeblu publicznym lub poprzez powierzenie tego zadania partnerom społecznym lub innym podmiotom, zgodnie z podstawowymi zasadami krajowych systemów ochrony socjalnej, przy czym państwa członkowskie posiadają kompetencje do określania poziomu składek i decydowania, jakie połączenie systemów jest właściwe. Rada podkreśla zarazem, że prywatne produkty ubezpieczeniowe nie są objęte zakresem niniejszego zalecenia. Warto także wskazać, że zalecenie nie ma zastosowania do zapewniania dostępu do pomocy społecznej i systemów minimalnego dochodu (pkt 4).

DOSTĘP FORMALNY I RZECZYWISTY DO OCHRONY SOCJALNEJ

Głównym, wyrażonym już w tytule zalecenia Rady z dnia 8 listopada 2019 r., jego celem jest zapewnienie wszystkim pracownikom oraz osobom samozatrudnionym dostępu do ochrony socjalnej, zarówno formalnego, jak również rzeczywistego.

Zalecenie definiuje dostęp formalny jako taką sytuację w określonym dziale ochrony socjalnej (np. starość, zabezpieczenie przed utratą pracy, świadczenia z tytułu macierzyństwa lub ojcostwa), kiedy obowiązujące prawodawstwo lub układ zbiorowy określają, że osoby należące do danej grupy są uprawnione do uczestnictwa w systemie ochrony socjalnej obejmującym ten dział (pkt 7 lit. e). W tym kontekście Rada zaleca państwom członkowskim, aby zapewniły wszystkim pracownikom i osobom samozatrudnionym dostęp do odpowiedniej ochrony socjalnej odnośnie do wszystkich działów, o których mowa w pkt 3.2 zalecenia. W ramach uwarunkowań krajowych zaleca się, by cel ten osiągać poprzez poprawienie formalnego dostępu i rozszerzenie go na wszystkich pracowników, bez względu na rodzaj

¹⁴ Zalecenie definiuje bowiem system ochrony socjalnej jako „odrębne uregulowania służące zapewnieniu świadczeń uprawnionym beneficjentom, które określają zakres podmiotowy systemu, warunki przyznawania uprawnień, rodzaj świadczeń, kwoty świadczeń, okres wypłaty świadczeń i inne cechy świadczeń, jak i sposób ich finansowania (składki, ogólne opodatkowanie, inne źródła), sposób zarządzania i administrowania systemem” (pkt 7 lit. c).

stosunku pracy, na zasadzie obowiązku, natomiast odnośnie do osób samozatrudnionych przynajmniej na zasadzie dobrowolności oraz, w stosownych przypadkach, na zasadzie obowiązku (pkt 8). Z polskiej perspektywy można uznać, że wobec zakresu podmiotowego systemu ubezpieczeń społecznych oraz systemu opieki zdrowotnej formalny dostęp do odpowiedniej ochrony socjalnej jest zapewniony.

Natomiast dostęp rzeczywisty oznacza taką sytuację w określonym dziale ochrony socjalnej, kiedy osoby należące do danej grupy mają możliwość nabywania świadczeń oraz możliwość dostępu do danego poziomu świadczeń, w przypadku materializacji określonego ryzyka (pkt 7 lit. f). Zgodnie z punktem 9 zalecenia zapewnienie rzeczywistego dostępu wszystkim pracownikom, niezależnie od rodzaju stosunku pracy, oraz osobom samozatrudnionym, na warunkach określonych w pkt 8, powinno polegać na takim określeniu zasad regulujących świadczenia (np. okresy uprawniające do świadczeń, minimalne okresy zatrudnienia) i uprawnienia (np. okresy oczekiwania, zasady wyliczania świadczeń i okres ich wypłaty), aby nie uniemożliwiały one gromadzenia świadczeń i dostępu do nich ze względu na rodzaj stosunku pracy lub status na rynku pracy. Ewentualne różnice pomiędzy zasadami regulującymi systemy odnośnie do statusów na rynku pracy lub rodzajów stosunku pracy powinny być proporcjonalne i odzwierciedlać szczególne sytuacje, w jakich znajdują się beneficjenci. Dalej Rada zaleca państwom członkowskim zapewnienie, aby uprawnienia – niezależnie od tego, czy nabywa się je w ramach systemów obowiązkowych, czy dobrowolnych – można było utrzymywać¹⁵, gromadzić¹⁶ lub przenosić¹⁷ pomiędzy wszystkimi rodzajami statusów zatrudnienia i samozatrudnienia oraz pomiędzy sektorami gospodarki, przez całą karierę danej osoby lub w trakcie określonego okresu odniesienia, oraz pomiędzy różnymi systemami w ramach danego działu ochrony socjalnej (pkt 10). Ponownie – na tle ukształtowania polskich systemów świadczeniowych, o powszechnym zakresie podmiotowym – można uznać, że zalecenia dotyczące dostępu rzeczywistego, w tym utrzymywania, gromadzenia oraz korzystania z uprawnień, są *de lege lata* w pełni realizowane.

ODPOWIEDNIOŚĆ POZIOMU OCHRONY SOCJALNEJ

Mając na uwadze specyfikę wykonywania pracy platformowej, rzutuującą na wysokość wynagrodzeń, a w konsekwencji także składek ubezpieczeniowych, praktycznie istotne jest zagadnienie zapewnienia pracownikom platform odpowiedniego

¹⁵ Co oznacza, że prawa już nabyte w przeszłych okresach pracy zawodowej nie zostaną utracone, nawet jeśli zostały nabyte w ramach systemów o różnych zasadach lub różnych stosunków pracy, pkt 7 lit. g.

¹⁶ „Gromadzenie praw” odnosi się do możliwości sumowania wszystkich uprawnień i obejmuje zaliczanie okresów uprawniających do świadczeń we wcześniejszym statusie na rynku pracy [lub w równoległych statusach na rynku pracy] na poczet okresów uprawniających do świadczeń w nowym statusie, pkt 7 lit. h.

¹⁷ „Możliwość przenoszenia” oznacza możliwość przenoszenia zgromadzonych uprawnień do innego systemu, pkt 7 lit. j.

poziomu ochrony socjalnej. Z tego też względu w zaleceniu Rady z dnia 8 listopada 2019 r. poświęcono tej kwestii najwięcej uwagi.

W punkcie 11 państwom członkowskim ogólnie zaleca się zagwarantowanie, aby – w przypadku wystąpienia ryzyka objętego systemami ochrony socjalnej dla pracowników i osób samozatrudnionych – systemy zapewniały swoim członkom odpowiedni poziom zabezpieczenia w odpowiednim czasie i zgodnie z uwarunkowaniami krajowymi, który pozwala na utrzymanie godnego poziomu życia oraz odpowiednie zastąpienie dochodów, przy jednoczesnym ciągłym zapobieganiu popadania tych członków w ubóstwo. *Prima facie* można by w tak sformułowanym zaleceniu widzieć zachętę do (częściowej) rezygnacji z zasady ekwiwalentności składki i świadczenia i kształtowania wysokości świadczeń w poszczególnych systemach ochrony socjalnej z uwzględnieniem przede wszystkim kryterium godnego poziomu życia i ochrony przed ubóstwem, np. poprzez wprowadzenie minimalnych wysokości określonych świadczeń¹⁸. Warto jednak zauważyć, że przy ocenie odpowiedniości uwzględnia się cały system ochrony socjalnej w danym państwie członkowskim, a zatem nie tylko poszczególne systemy wskazane w punkcie 3.2 zalecenia, ale także np. ochronę w ramach systemów pomocy lub wsparcia, choćby była ona subsydiarna i uznaniowa. Innymi słowy, ochrona przed ubóstwem może i powinna być realizowana raczej w ramach tych właśnie systemów, natomiast systemy przezorności (ubezpieczenia społeczne) nadal powinny opierać się na zasadzie ekwiwalentności składki i świadczenia.

Tak też – jak się wydaje – należy odczytywać punkt 12, w którym państwom członkowskim zaleca się, by zapewniły proporcjonalność składek na ochronę socjalną w stosunku do zdolności opłacania składek przez pracowników i osoby samozatrudnione. Z polskiej perspektywy postulat ten odnosi się przede wszystkim – przy całej złożoności tego zagadnienia – do ryczałtowego określenia wysokości składek na ubezpieczenia społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na punkt 14 zalecenia, zgodnie z którym państwom członkowskim zaleca się zapewnienie, aby wysokość składek na ochronę socjalną oraz uprawnień osób samozatrudnionych była oparta na obiektywnej i przejrzystej ocenie podstawy ich dochodu, z uwzględnieniem wahań ich dochodów, i aby odzwierciedlała ich faktyczne zarobki. Tylko na marginesie można zwrócić uwagę polskiego ustawodawcy na istniejące przykłady stosownych rozwiązań upraszczających pobór i rozliczanie podatków i składek (np. estońskie „konto przedsiębiorcy”)¹⁹. Generalnie zaś można powiedzieć, że cyfryzacja może znacząco ułatwić ustalanie niezbędnych danych dla stwierdzenia przychodu i należnych podatków²⁰ – por. np. JPK itp.

¹⁸ Por. P. Schoukens, *Building...* s. 326 i n.

¹⁹ Por. B. Suárez Corujo, *The Influence...*, s. 251 i n.; F. Kessler, *Social...*, s. 273 i n.; G. Tavits, *New Forms of Employment and Innovative Ways for the Collection of Social Security Contributions: The Example of Estonia*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social...*, s. 296, 299 i n.

²⁰ Por. U. Becker, O. Chesalina, *Social...*, s. 20.

Ponadto – w świetle uwarunkowań krajowych i w stosownych przypadkach – państwom członkowskim zaleca się zapewnienie, aby wszelkie przewidziane w prawodawstwie krajowym zwolnienia ze składek na zabezpieczenie społeczne lub redukcje tych składek, w tym dla grup osiągających niskie dochody, były stosowane względem wszystkich rodzajów stosunku pracy i statusów na rynku pracy (pkt 13).

PODSUMOWANIE

Zalecenia Rady, jakkolwiek – zwłaszcza z polskiej perspektywy – wydają się być dość ogólnikowe, to jednak zasadniczo realizują postulaty formułowane w piśmiennictwie²¹. Wspomniana ogólnikowość wynika bowiem z odrębności w ukształtowaniu systemów ochrony socjalnej w państwach członkowskich Unii Europejskiej, prezentujących cały wachlarz rozwiązań od bismarckowskich w typie pracowniczych ubezpieczeń społecznych aż po finansowane dodatkowo systemy powszechne (zwłaszcza w odniesieniu do systemów opieki zdrowotnej).

W pewnym stopniu odmienności te wpłynęły na zróżnicowanie podejść do kwestii ochrony socjalnej *platform workers* w poszczególnych systemach krajowych. W piśmiennictwie wymienia się 4 zasadnicze stanowiska w tej mierze. W ramach pierwszego z nich pracowników platform włącza się do systemu ubezpieczeń społecznych na zasadach obowiązujących pracowników, ograniczając się jednak do *platform workers* pracujących *offline*²². Odmienne, aczkolwiek w istocie tradycyjne, podejście przyjęto w Belgii, warunkując dostęp do systemu od osiągnięcia przychodu w pewnej minimalnej wysokości, co jednak – odnośnie do osób posiadających status pracownika uznano za sprzeczne z belgijską konstytucją²³. W Danii wprowadzono w okresie pandemii określone rozwiązania osłonowe adresowane wyłącznie do *platform workers*, zarazem jednak zakłada się, że kwestia ochrony socjalnej tej grupy osób leży zasadniczo w gestii partnerów społecznych²⁴ i powinna być przedmiotem układów zbiorowych²⁵. Czwarte podejście określa się mianem „prywatyzacji” ochrony socjalnej pracowników platformowych. Polega ono bowiem na zachęcaniu platform do wykupywania dla swoich pracowników ubezpieczeń odnośnie do po-

²¹ Por. w tym kontekście: U. Becker, O. Chesalina, *Social...*, s. 37-38; Ch. Forde, M. Stuart, S. Joyce, L. Oliver, D. Valizade, G. Alberti, K. Hardy, V. Trappmann, Ch. Umney, C. Carson, *The Social Protection of Workers in the Platform Economy*, 2017, s. 104; P. Schoukens, *Building...* s. 322.

²² Por. M.L. Pérez Guerrero, M. Rodriguez-Piñero Royo, *Social security for Spain's platform workers: Self-employed or employee status?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4, s. 182 i n.

²³ Por. C. Wattecamp, *From...*, s. 30 i n.

²⁴ Por. C. Jacqueson, *Platform work, social protection and flexicurity in Denmark*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4, s. 57 i n.

²⁵ Przy zastrzeżeniu problematyki zawierania układów zbiorowych przez formalnie samozatrudnionych *platform workers* w kontekście prawa ochrony konkurencji, por. A. Seifert, *Kollektivverträge für wirtschaftlich abhängige Selbständige und unionsrechtliches Kartellverbot*, Frankfurt am Main 2022.

szczególnych rodzajów ryzyka u prywatnych ubezpieczycieli, co miało miejsce np. we Francji²⁶ i Hiszpanii²⁷, i było krytycznie oceniane w piśmiennictwie²⁸.

Na tym tle warto dostrzec, że Rada – wprawdzie wprost nie odnosząc się do prezentowanych dotąd w różnych krajach zróżnicowanych podejść – w swoich propozycjach zasadniczo odrzuciła zarówno koncepcję tworzenia szczególnej regulacji adresowanej do *platform workers* jako trzeciej, odrębnej grupy podmiotów aktywnych zarobkowo, obejmującej zasadniczo tzw. „zależnie samozatrudnionych”, jak i „prywatyzacji” ochrony socjalnej *platform workers*, opowiadając się za zapewnianiem dostępu do odpowiedniej ochrony socjalnej na takich samych zasadach wszystkim pracownikom oraz osobom samozatrudnionym w państwach członkowskich, niezależnie od ich statusu.

Jak już wyżej wskazywano, z polskiej perspektywy zalecenia Rady nie oznaczają konieczności dokonywania zasadniczych zmian ani w systemie ubezpieczeń społecznych, ani tym bardziej w systemie opieki zdrowotnej. Odnośnie do dostępu (formalnego i rzeczywistego) do systemu i do świadczeń w systemie, a także możliwości utrzymywania, gromadzenia lub przenoszenia uprawnień oraz odpowiedniości poziomu ochrony nie ma w zasadzie różnic między sytuacją prawną pracowników (zatrudnionych) i osób prowadzących działalność gospodarczą (z zastrzeżeniem dobrowolności ubezpieczenia chorobowego przedsiębiorców). Natomiast w świetle punktu 12 zalecenia Rady, dotyczącego proporcjonalności składek w stosunku do zdolności ich opłacania, należałoby rozważyć rezygnację z ryczałtowego określenia wysokości składki na ubezpieczenia społeczne (a być może także w systemie opieki zdrowotnej) na rzecz jej powiązania z faktycznie uzyskiwanym dochodem. Kwestia ta jest jednak o tyle problematyczna, że w odniesieniu do licznej²⁹ grupy „pozornie samozatrudnionych” oznaczałoby to z jednej strony zrównanie ich obciążeń składkowych z obciążeniami zatrudnionych, z drugiej jednak strony niekorzystanie wpłynęłoby na wysokość wynagrodzeń. Należy mieć przy tym na uwadze, że ukształtowanie polskiego systemu pomocy społecznej nie daje niestety gwarancji wystarczającej ochrony przed popadaniem prekariuszy w ubóstwo³⁰.

²⁶ Por. I. Daugareilh, *Social protection and the platform economy: The anomalous approach of the French legislator*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4, s. 90 i n.

²⁷ M.L. Pérez Guerrero, M. Rodríguez-Piñero Royo, *Social...*, s. 184 i n.

²⁸ F. Kessler, *Social Security in the Platform Economy: The French Example – New Actors, New Regulations, Old Problems?*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021, s. 270; także K. Pärli, *Arbeits...*, s. 61.

²⁹ Należy mieć na uwadze, że około jedna piąta osób samozatrudnionych pracuje w tej formie, gdyż nie może znaleźć zatrudnienia, por. teżę 12 wprowadzenia do zalecenia Rady z dnia 8 listopada 2019 r.

³⁰ W roku 2020 r. zasięg ubóstwa skrajnego (granice którego stanowi minimum egzystencji) gospodarstw osób pracujących na własny rachunek wynosił 2,7%, natomiast pracowników – 4,6%. *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r. (na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych)*, GUS 2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2020-roku,14,8.html>.

Dostrzec także trzeba problematyczną kwestię wpływu możliwości opłacania przez pierwsze lata prowadzenia działalności gospodarczej preferencyjnych składek ubezpieczeniowych na prawo do zasiłku dla bezrobotnych. Art. 71 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³¹ uzależnia bowiem nabycie prawa do zasiłku od opłacania składek od podstawy wymiaru stanowiącej kwotę co najmniej minimalnego wynagrodzenia za pracę. Opłacanie preferencyjnych składek oznacza w konsekwencji pozbawienie ochrony na wypadek bezrobocia. Wydaje się, że w świetle punktu 13 zalecenia Rady pożądana jest zmiana tej regulacji.

Bibliografia

Becker U., Chesalina O., *Social Law 4.0: Challenges and Opportunities in Social Protection*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Carinci M.T., Dorssemont F. (ed.), *Platform work in Europe: towards harmonisation?*, Cambridge 2021.

Cavallini G., Avogaro M., "Digital Work" in the "Platform Economy": The Last (but not Least) Stage of Precariousness in Labour Relationships, [w:] J. Kenner, I. Florczak, M. Otto, (red.), *Precarious Work. The Challenge for Labour Law in Europe*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2019.

Chesalina O., *Platform Work: Critical Assessment of Empirical Findings and its Implications for Social Security*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Daugareilh I., *Introduction: Social protection for digital platform workers in Europe*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Daugareilh I., *Social protection and the platform economy: The anomalous approach of the French legislator*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Forde Ch., Stuart M., Joyce S., Oliver L., Valizade D., Alberti G., Hardy K., Trappmann V., Umney Ch., Carson C., *The Social Protection of Workers in the Platform Economy*, 2017.

Jacqueson C., *Platform work, social protection and flexicurity in Denmark*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Jorens Y., *The Sharing Economy in Belgium: Status due to Taxation or Non-Status?*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Kessler F., *Social Security in the Platform Economy: The French Example – New Actors, New Regulations, Old Problems?*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Kocher E., *Digital work platforms at the interface of labour law*, London 2022.

³¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1100.

Lach D.E., *Pojęcie i systematyka prawa ubezpieczeń społecznych*, [w:] A. Wypych-Żywicka (red.), *System prawa ubezpieczeń społecznych. Część ogólna I*, Warszawa 2020.

Larkins Ph., *Relationship between Employment Status and Scope of Social Security Protection: The United Kingdom Example*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Magoga-Sabatier S., Dupont A.-S., *Social security coverage for platform workers in Switzerland: A middle way?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Montebovi S., *Accommodating platform work as a new form of work in Dutch social security law: New work, same rules?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Pantazatou K., *Taxation of the Platform Economy: Challenges and Lessons for Social Security*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Pérez Guerrero M.L., Rodríguez-Piñero Royo M., *Social security for Spain's platform workers: Self-employed or employee status?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Pärli K., *Arbeits- und sozialversicherungsrechtliche Fragen der Sharing Economy*, Zürich-Basel-Genf 2019.

Rosioru F., *The social protection of platform workers in Romania: Meeting the growing demand for affordable and adequate coverage?*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Schoukens P., *Building Up and Implementing the European Standards for Platform Workers*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Seifert, *Kollektivverträge für wirtschaftlich abhängige Selbständige und unionsrechtliches Kartellverbot*, Frankfurt am Main 2022.

Strban G., *Social Law 4.0 and the Future of Social Security Coordination*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Suárez Corujo B., *The Influence of the Platform Economy on the Financing of Social Security: the Spanish Case*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Tavits G., *New Forms of Employment and Innovative Ways for the Collection of Social Security Contributions: The Example of Estonia*, [w:] U. Becker, O. Chesalina (red.), *Social Law 4.0. New Approaches for Ensuring and Financing Social Security in the Digital Age*, Baden Baden 2021.

Wattecamps C., *From precarity to the denial of social status in the Belgian legal order: The social security rights of platform workers in question*, „International Social Security Review” 2021, Vol. 74, nr 3-4.

Wratny J., Ludera-Ruszel A. (ed.), *New Forms of Employment. Current Problems and Future Challenges*, Wiesbaden 2020.

Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r. (na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych), GUS 2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2020-roku,14,8.html>.